

INTERVIJU > Kunstnik Edith Karlson: kui tahan aju välja lülitada, vaatan vanamuti mõrvamüsteeriume

Janar Ala, toimetaja
10. aprill 2024, 19:00
Uuendatud 10. aprill 2024, 21:23

Edith Karlsoni kunstil on üks hea võime (neid on tegelikult rohkem) – ta suudab nihutada aega ja ruumi. Tänavusel Veneetsia biennaalil esindab tema «Hora lupi» Eestit.

Peab tunnistama, et ootan seda näitust. See toimub pooleldi lagunevas Chiesa di Santa Maria delle Penitenti kirikus, mis tundub mulle Karlsoni kunstnikupositsiooniga (kasutagem seda ebameeldivat terminit) ideaalselt sobivat.

Kohtusin kunstnikuga Raja tänaval vahetult enne keerulist logistilist operatsiooni, mis viib suure hulga suuri ja väikeseid teoseid Tallinnast Veneetsiasse. Nüüdseks on need muidugi seal ja töö käib. Kuna toimumas oli ka pressiüritus, oli selleks puhuks ruumis kõvasti korda majja löödud. Edith leidis, et selline kord ateljees on talle harjumatu. Kuna tunneme teineteist, otsustasime sinatada.

«Hora lupi» saab toimuma ühes vanas kirikus, täpsemalt Chiesa di Santa Maria delle Penitenti kirikus. Kuidas selle koha leidmine käis?

Seda ikka andis otsida. Üks koht, mida enne vaatasime, oli ka megalah. Kohe seal põhikoha Arsenale taga. Selline mahajäetud baar. Selle omanikud tahtsid sinna teha pagariäri, aga bürokraatia tõttu asi viibis. Siis mõtlesid nad seda välja rentida. Aga kui olime selle ära broneerinud, selgus, et nad said oma äriks rohelise tule.

Sealt saab nüüd saiu osta.

Eks ma Veneetsias uurin.

Lõpuks pakuti see kirik välja. Mõtlesin, et tahaks seda kindlasti vaadata. Oli augustikuu, tohutult palav päev, hakka või minestama. Jõudsin kirikusse, kus oli mahe jahe õhk, ja siis see auk seal (Edith ütleb tegelikult «see kuradi auk seal»). Kohe oli selge, et just see koht. Rohkem ei taha midagi vaadata. Kogu see pühalikkus ja õõv. KKEKi (Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus – J. A.) inimesed hakkasid siis räägelt vaeva nägema, et seda saada. See polnud ka mingi lihtne teema.

Koha mõttes on ta tsentrist eemal?

Hea, et on. Nendest turistidest ja nunnudest labürinttänavatest võib lõpuks ropsi tulla.

Mõtlesingi küsida: kas sulle Veneetsia muidu meeldib?

Väga meeldib, aga väikse agaga. See kirikukoht on teistsugune, seal on avarus. Nagu Narva maanteel kõnniks. (Naerab.)

Kohaga seoses meenub, et Kris Lemsalu näitus oli Giudeccal (ka natuke tsentrist väljas saar Veneetsias – J. A.). Neeme Raud vist kurtis tookord, et hea näitus, väärib vaatajaid, aga kehva koha peal, ei leita üles.

Ei oskagi öelda selle kohta. Kõige lihtsam muidugi on Arsenales või Giardinis (need kaks põhilist biennaali toimumiskohta – J. A.) ja eks ta nõuab pingutust, et mujale minna.

Ma olen käinud paar korda biennaalil, ega väga ei jaksa seigelda neid linnas asuvaid paviljone otsides.

Ma olen veel kõige kehvem käija. (Naerab.) Eks ta muidugi oleks kurb, kui kaks inimest seda vaatama läheb, aga mis ma siis teha saaks. Ma ei ole eriline PR-inimene, et suudaks kõiki raudu tules hoida. Olen isegi uhke selle üle, et ta sealt põhisektorist natuke eemal on.

Linnakohtadega vast see ka, et kuna nad on tasuta, siis sinna võib jälle sattuda juhuslikum inimene.

Kuna see kirik on muidu suletud, siis äkki kohalikud kasvõi uudishimust tahavad tulla neid ruume vaatama. See oleks mu jaoks suur pluss ja võit isegi.

Kui pidasid žüriiga vestlusi, käisid välja ka oma menuka Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumi (EKKM) näituse «Süütuse tagasitulek» (2021) kui teatava lähtepunkti. On see siis edasiarendus ka?

Kuna ma päris täpselt ei teadnud, mida sinna teen, siis mõtlesin, et pean «Süütuse tagasituleku» vundamendiks võtma. Lihtsalt kasvõi selleks, et oleks mingit enesekindlust. Kui praegu seda vaatan, võib öelda, et seal on elemente, mida võib soovi korral seostada, aga üldiselt ta on ikka üsna kaugel. Temast on tulnud selline omaette asi. (Edith astub vahepeal n-ö jutudiskursusest välja – «Vaata kui hea, ise ka siin mõtlen, kuidas ta on» – ja naerab.)

Kui neid ruume võrrelda, kumb su jaoks sümpaatsem on: kirik on laetusega või EKKM oma mittelaetusega?

EKKMi ehtasin oma maailmad nullist, aga see kirik on nagu kingitus. Ta võtab mingisuguse koorma vähemaks. Nendes ruumides on selline kaduvus või kaduv pühadus. Kõik kukub nagu kokku. Väga emotsionaalsed ruumid. Ruumid on juba ise nii head, et palju poleks vaja, et asi töötaks. Mu elu võiks seal palju lihtsam olla, aga ma siiski ei teinud oma elu lihtsaks. Otsustasin hakata hullu panema, aga see on juba mu oma probleem.

Palju lihtsam on teha ruumi, mille puhul tead, et see toimib sajabrotsendilisel enesekindluse asi. Mu jaoks on mu tööde puhul põhiline, et pean nendeks enesekindel olema. Töö peab tulema enesekindlast kohast, sest muidu oled väga haavatav ja tundlik. Aga ma ei taha olla. Kui töö tuleb enesekindlast kohast, võib igaüks seda oma mätta otsast vaadata ja tõlgendada, mis mulle lõpuks tohutult meeldib, sest ma ei taha dikteerida, mida keegi seal näeb ja tunneb. Aga mingisugune põhi peab selleks olema.

Veneetsiasse tulevad avamisele igasugused tähtsad inimesed. President jne.

Kas ta tuleb?

Kindlasti tuleb. Kuidas selline asjaolu sind mõjutab, et on esindusüritus jne? Palju on kaalul justkui.

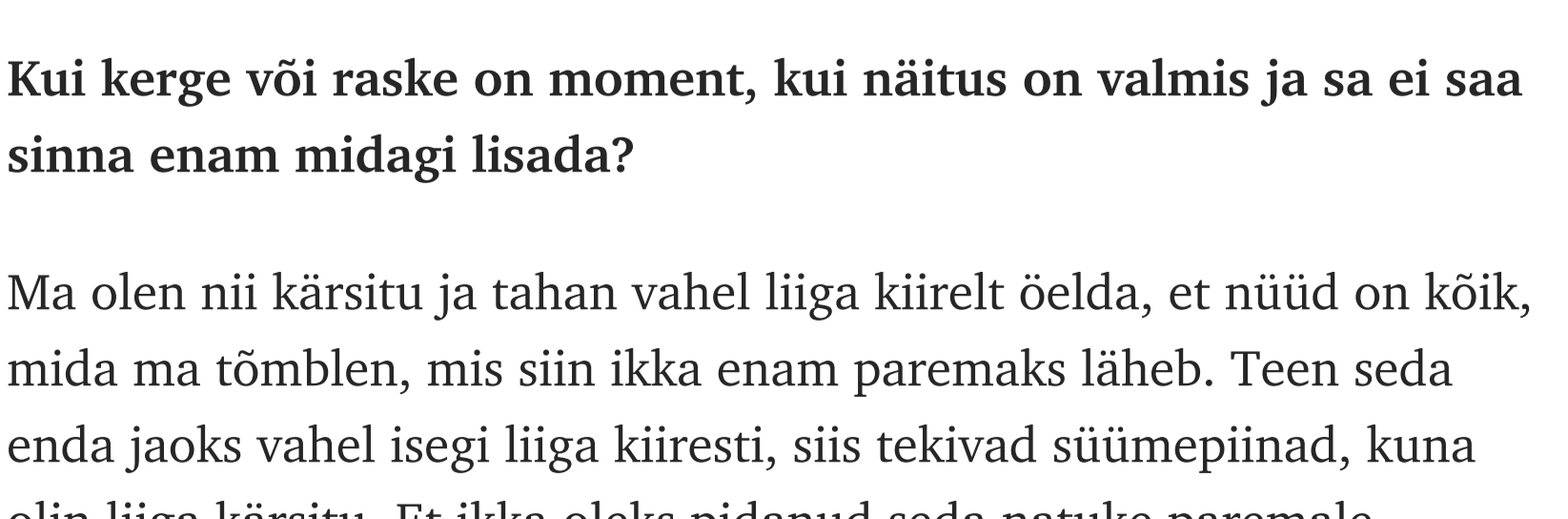
Mu esimene tunne ja emotsioon on alati, et tahaks põgeneda. Maa alla vajuda ja põgeneda. Aga kui on vaja, teen ära. Kodus olen muidugi selline väga morn ja vihane, aga teen ära. (Naerab.) Kodused alati kannatavad. Mul on väga kahju. Vaesed inimesed.

Mõtlesin välja, kuidas ma selle asja seal üle elan – pean paar päeva enne üksi olema ja vaatama näiteks Jupiterist «Verat». Kui tahan aju välja lülitada, siis vaatan Jupiterist neid vanamuti mõrvamüsteeriume.

Mida selline Veneetsia projekt annab? Mainisid, et saad teha mingeid asju, mida oled tahtnud teha. Pluss saad hästi palju intervjuusid anda. Aga mida veel?

Praegu ei oskagi rohkem lisada. Ma ei hakka lootustest rääkima, sest ma ei looda mitte midagi. See on täiesti mõttetu tegevus mingis mõttes. Head asjad, kuidas nad saavad juhtuda? Läheb õnneks. Kui joppab, on hea, kui ei joppa, elan rahulikult oma elu edasi. Ma ei ole selline inimene ka, kes hängib n-ö põhitüüpidega ringi – pole kunagi seda teinud ega hakka tegema.

Aga kui on õnne, siis pead ise võimalustest kinni haarama. Mis võib ka olla väsitav, sest võimalused võivad tekkida aegadel, kus ei taha enam midagi näha ega kuulda. Vabakutselise kunstniku elu tegelikult muud moodi ei ela, kui pead kogu aeg kõigele jah ütleva, sest iga asi viib järgmisele. Sealt muidugi tulevad ka need läbipõlemised, ületöötamised jne.

«Hunditud» on sul pealkiri. Bergmani filmist, nagu aru saan. Meenub, et Veiko Õunpuu «varastas» samast filmist stseeni «Püha Tõnu kiusamisse» – kus jumal seinast üles kõnnib. Kuidas sul selliste teistelt võtmistega on? Võtad sa kelleltki midagi?

Ma enda arust ei võta, sest ise

tean, kuidas enda asjadeni jõuan, ja ega nad lihtsalt ei tule. Olen protsessipõhine kunstnik, mul ei ole nii, et kõigepealt mõtlen midagi välja ja siis teen. Kardan, et juba selle meetodi tõttu pole see ka võimalik.

Sajaprotsendilisel ei saa öelda, et ei ole võtnud. Mõned asjad äkki hiilivad liigi. Aga teadlikult pole ma seda kindlasti teinud. Mul on see nagu uhkuse asi pisut. Ei meeldi teha asju, mida keegi on juba teinud.

Kunstimaailmas on see jube keeruline, sest kui kasutad juba sama materjali, võib see midagi meenutada. Sellise probleemiga tegelesin ma muidugi siis, kui koolis käisin. Milliseid töid ma hakkasid tegema ja kuidas. Olen seda ka enne rääkinud, et see otsus oli mul väga konkreetne, teengi protsessipõhiselt, mu teosed kasvavad üksteisest välja tänu sellele, et ma teen neid, nagu teen.

Ka see, kui vähe ma käin näitusi vaatamas, on tegelikult häbiväärne. Mul on piinlik kõigi ees. Aga päriselt, ma lihtsalt ei jõua. Ma olen kas siin ateljees või siis vabal hetkel tahan poja Nikolaiga kodus olla. Füüsiliselt ei jõuaks ja ega ma tegelikult ei huvitugi kunstist nii väga.

Saan aru.

Ma ei taha natuke nagu teada isegi. Tahaks, et see tuleks kuidagi võimalikult puhtalt minu seest. Niimoodi ma kunagi mõtlesin ja olen nii ka teinud. Kui keegi tuleb ütleva, et keegi on midagi sarnast teinud, siis võin öelda, et *sorry*, aga ma ei tea sellest midagi. Võin seda absoluutselt iga oma töö kohta öelda. Sellisel juhul võib olla lihtsalt mingisugune kosmiline kokkusattumus. (Naerab.) Kõik võib juhtuda.

Mainisid enesekindlust. On see ajas nagu kasvanud ka või on pigem nii, et iga uue asja ees kaob jälle ära ja teda tuleb otsida?

Ta on selline sinusoid. Enesekindluse otsingud kogu aeg käivad. Kui ma täna vaatan neid oma asju, siis ma pole väga enesekindel. Enesekindlust võtavad ära mingisugused pisiasjad. Räägin juba kolmandat korda, et siin ateljees on nii puhas.

Tööd on olnud tolmu ja prügi keskel, selles keskkonnas kohanenud. See on mulle nii meeldima hakanud, aga pärast koristamist on nad teistsugused ja tunnen, et *downer* tuleb peale. Aga tean, et nad lähevad kuhugi, kus ma seda nende keskkonda jälle üles hakkasid ehitama.

Kui kerge või raske on moment, kui näitus on valmis ja sa ei saa sinna enam midagi lisada?

Ma olen nii kärsitu ja tahan vahel liiga kiirelt öelda, et nüüd on kõik, mida ma tõmblen, mis siin ikka enam paremaks läheb. Teen seda enda jaoks vahel isegi liiga kiiresti, siis tekivad süümeepinad, kuna olin liiga kärsitu. Et ikka oleks pidanud seda natuke paremale nihutama. Kõik sellised kahevahelolekud on hästi väsitavad ja tekitavad ebakindlust ja seda on mul installeerimise ajal hästi palju. Ei tea, kas sellist asja ongi olnud, et olen sada protsenti rahul. Vist mitte.

Mis sa siis teed, kui näitus saab tehtud, töö saab tehtud, milline see n-ö *comedown* on?

Tavaliselt oled ikka tühi. Natuke kardan seda Veneetsia asja ka. Olen pikalt ilma puhkepausideta andnud endast maksimumi. Kardan küll, et mis saab, kui see on avatud. Samal ajal tean, et mingisugusesse auku ei saa langeda kasvõi tänu sellele, et mul on Nikolai. Olme päästab. Olme on nuhtlus, kui pead kunsti tegema, aga täielik elupäästja, kui oleks võimalus n-ö vabalt langeda.